

CEES
Institutt for Biovitenskap
Morten Helberg
Postboks 1066 Blindern
0316 OSLO

Viltfondet, Fylkesmannen i Hordaland
Miljøvern- og klimaavdelinga
Kaigaten 9,
5020 Bergen
Postboks 7310
5020 Bergen

Søknad om støtte til prosjekt ”Urbane måker” i Hordaland

Det søkes med dette om støtte til innkjøp av fargeringer og diverse annet utstyr, samt DNA analyser og utvikling av nettside, i forbindelse med et samarbeidsprosjekt som tar sikte på å undersøke bestandsforhold til måker man finner i urbane miljøer. Dette vil være ett samarbeid mellom PhD student Morten Helberg og NOF-Hordaland. Viser ellers til underliggende kapitler og budsjett.

Bakgrunn

I økende grad blir byer og tettsteder tatt i bruk som hekkeområde og overvintringsområde for måker. At måker overvintrer i parkanlegg og kaianlegg i urbane strøk er noe som har vært kjent lenge, mens urban hekking er relativt nytt i Norge. Hekkebestandene i byene synes å øke samtidig med at de tradisjonelle hekkeplassene er stabile eller er i nedgang. Omfanget av denne urbane hekkingen i Oslo og Akershus samt hvor fuglene faktisk hekker, vet vi per i dag lite om. I fremtiden kan man på grunn av biologien til måkene (eks. reirforsvar, matvaner og ryktet som sykdomsspreder) se konflikter mellom mennesker og måker. Vi har allerede i media sett eksempler på slike konflikter. Kunnskap om disse populasjonene er da helt avgjørende for å kunne drive meningsfull forvaltning. Spesielt gjelder dette for fiskemåken som i 2010 ble med på den nasjonale rødlisten i kategorien nær truet (Kålås 2010), og for hettemåkene hvor omkring tilbakegangen til bestanden nasjonalt er på omkring 76% (Breistøl & Helberg 2012).

Vi vet altså for lite om de urbane måkene i dag, og det er tenkt at bruk av ringmerking og bruk av fargeringer skal kunne gi oss mer kunnskap om områdebruk, trekkforhold og overlevelse. De mest aktuelle artene er fiskemåker, hettemåker, gråmåker og sildemåker. Mens sildemåken hos oss er en utpreget trekkfugl som tilbringer vinteren i fra den Engelske kanal og sørover, er de andre artene det vi kaller partielle trekkfugler. Enkelte deler av bestanden trekker, andre overvintrer nær hekkeområdene. Hettemåkene hekker normalt nær eller i våtmarker, til en viss grad også på holmer, men sjeldent i tilknytning til bebyggelse. De andre artene er i varierende grad påvist hekkende for eksempel på hustak i Norske byer. Enkelte steder blir dette regnet som et problem og reirene blir fjernet. Det er til dels store antall måker å se i bybildet i enkelte perioder, så det er svært trolig at også individer som hekker noen kilometer eller kanskje mil unna også bruker slike miljøer til næringsøk. Det er også mye måker i byene vinterstid, og en del av disse stemmer fra hekkebestander blant annet fra nordlige og østlige deler av Skandinavia, samt i mindre grad Russland.

Dette prosjektet tar sikte på å undersøke hvilke individer som oppholder seg i urbane miljøer, kjønnsfordeling, overvintringsområde (for fugler merket i hekketiden), geografisk opprinnelse (for de

som ikke hekker i nærområdet), og videre overlevelse over tid. Er det forbundet med høyere dødelighet å oppholde seg i urbant miljø? Dette vil vi trolig kunne si noe om over tid.

Det har vært svært stor aktivitet i URBPOP sin historie, siden det startet i 2011. Både i Hordaland, men også i de delene av prosjektet som omfatter Rogaland, Vest-Agder og Oslo og Akershus. Bare i Bergen kommune er det i perioden 2011-2014 merket 962 måker i urbane områder, og avlest ikke mindre enn 9540 avlesinger. Av spesielle ting kan nevnes en hettemåke som hvert år hekker i Oslo og overvintrer i Bergen. Det ser kun ut til å være hettemåkene som det i særlig grad er utveksling mellom Vest og Østlandet, og dette er et fenomen vi svært sjeldent finner hos de andre måkene.

Metoder

Tradisjonelt ser vi at en ringmerket måke med kun metallring blir gjenfunnet i 2-6 % fuglene som blir merket (Bakken m.fl. 2003), mens tallene for voksenmerkede måker med fargering er på 60-80 % (upubliserte data). Merker man unger blir normalt 40-60 % av individene gjenfunnet. Disse tallene vil selvfølgelig avhenger av om det er noen som aktivt leter etter fuglene, og i hvilken grad avlesinger blir rapportert. Til det siste har vi nå i Norge en internettside, www.ringmerking.no, der man kan logge seg på, legge inn avlesinger, og umiddelbart få opp merkedata samt tidligere funn på en fugl med fargering. Man kan også plote fuglens bevegelser på kart samt se bilder om de finnes. Mange avlesere legger også inn sine egne bilder, noe som gjør av det blir svært få feilavlesinger.

Ved merking vil fuglene bli målt, veid og tatt blodprøve for DNA analyse. Det siste er for en sikker kjønnsbestemmelse, og når vi har fått en gruppe fugler med mål og sikker kjønnsbestemmelse vil det være tilstrekkelig med kun biometriske mål. Det vil også bli merket en del unger i nærliggende kolonier, der vi kan gjøre dette uten for mye forstyrrelser. Det vil trolig ikke bli tatt blodprøver av alle ungene da dette vil ta forholdsmessig mye tid. Alle som skal fange og ringmerke fugler vil ha lisens til dette fra Stavanger museum, og det er også tillatt å ta enkle blodprøver om man har en slik lisens.

En stor grad av dette prosjektet tar altså sikte på å kartlegge de fuglene som oppholder seg gjennom året i urbant miljø. Mange av disse fuglene hekker i omkringliggende skjærgård, og utenom hekkesesongen får også byene i varierende grad besøk av fugler som hekker lengre nord og øst.

Vi tar også sikte på å kartlegge omfanget av hekking av de aktuelle artene i urbane strøk. Undersøkelser i 2011-2015 viste at dette er svært krevende, men også i et mindre omfang enn det vi antok. Hvis vi får støtte vil vi komme et stykke videre med dette arbeidet i 2015.

I 2015 ble det merket 511 nye måker med fargeringer, og antall avlesinger ble ikke mindre enn 5174. Det er med andre ord samlet inn et enormt stort datasett, og vi får også veldig mye positiv omtale av prosjektet vårt både fra publikum og i media. Vi synliggjør selvsagt at vi får støtte fra dere i forvaltningen, og håper dere vil fortsette å støtte vårt prosjekt. URBPOP har foregått i fem år nå, og det er først når vi får en såpass lang tidsserie med data at de viktige analysene blir mulig. Som for eksempel endringer i overlevelse og trekkforhold.

Vi startet også i 2011 med å bruke loggere som forteller oss hvor fuglene er, såkalte lysloggere. De loggerne vi har brukt på hettemåker og sildemåker i urbant miljø veier 1 og 2.5 gram, og forsøkene til nå har vært godkejet av Forsøksdyrutvalget og Direktoratet for Naturforvaltning, da slik merking regnes som et dyreforsøk. Dette har vært veldig vellykket til nå, for eksempel så vi 10 av de 11 hettemåkene vi merket i 2011 igjen i 2012. Fuglene må fanges igjen for å få dataene, og presisjonen på plottene er +/- 180 km. Med andre ord, vi får vite hvor fuglene er på vinteren, samt når de legger seg

på reiret (da blir det også mørkt). Vi har veldig stor tro på denne metoden, at den er skånsom for fuglene, og vil gi oss ny kunnskap om måkene som oppholder seg i byene.

Referanser

Mjøs, A. T., Breistøl, A., Lome, C, Lorentsen, N. H., Melde, J. M., Pedersen, P. og Helberg, M. 2012. URBPOP rapport 1. Feltarbeid og ringmerking av måker i norske byer i 2011. Publisert på http://www.urbpop.no/rapporter/rapport_nr_1.pdf.

Mjøs, A. T., Breistøl, A., Lome, C, Lorentsen, N. H., Melde, J. M., Pedersen, P. og Helberg, M. 2013. URBPOP rapport 1. Feltarbeid og ringmerking av måker i norske byer i 2012. Publisert på http://www.urbpop.no/rapporter/rapport_nr_2.pdf.

Breistøl A. og Helberg M. (2012). Dystre tall for hettemåkebestanden i Norge. Vår Fuglefauna 35(4) 150-157

Bakken, V., Runde, O. & Tjørve, E. 2003. Norsk Ringmerkingsatlas. Volum 1. Stavanger Museum, Stavanger.

Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Larsen, , T. 2010 Sjøfugteljinger i Sogn og Fjordane i 2010; Hekkefugteljinger i sjøfuglreservata. Rapport Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, 105 pp.

Budsjett

Fargeringer	500 stk a kr 15	7500
Lim	8 tuber a kr 100	800
Lysloggere	10 stk a kr 1300/pr stk	13000
Oppbevaringsutstyr	40 poser a kr 50	2000
DNA analyser	300 stk a kr 30	9000
Blodprøveutstyr	Sprøyter og eppendorffrør	1000
Linjaler	4 stk a kr 200	800
Skyvelærer	4 stk a kr 300	1200
Transport	1000 km a kr 3,50, diverse trikk og buss	5000
Drift av internettportal, andel	Årlig sum	5000
Administrasjon		10 000
Feltarbeid		10 000
Totalt		65300
Søkes i støtte fra Fylkeskommunen (to jaktbare arter)		25 000
Søkes i støtte fra Fylkesmannen (tre ikke jaktbare arter)		25 000

